

بررسی تأثیر نهادهای قدرت بر ترجمه و تألیف آثار کودک و نوجوان ایران: مطالعه موردی آثار برگزیده دوره ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۷

نادیا غضنفری مقدم* (گروه زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

محمد رضا هاشمی* (گروه زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

محمودرضا قربان صباغ (گروه زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

چکیده

نهادهای قدرت در هر جامعه‌ای همواره در صدد کنترل و هدایت نظام ادبی کشور خویش بوده‌اند و ایران نیز از این قاعده مستثنا نیست. به لطف ترجمه‌های بسیاری که از آثار کودک و نوجوان طی دهه ۴۰ و ۵۰ شمسی وارد بازار ایران شدند، نهادهایی برای ارزیابی و هدایت تولیدات آنها تأسیس شدند. در میان شیوه‌های مختلف نظارتی نهادها، سیاست‌های اهدای جوایز مؤثرترین بوده که مستقیماً بر بازار، صنعت نشر و ترجمه و نظام آموزشی کودک و نوجوان تأثیر می‌گذارد و علی‌رغم اهمیت، کمتر مورد پژوهش قرار گرفته است. این نوشتار به بررسی تأثیر سیاست مذکور بر تولید آثار ترجمه و تألیف کودک و نوجوان طی دو دهه نخست فعالیتشان می‌پردازد. فهرستی از آثار برگزیده سال‌های ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۷ از دو منبع جامع «برگ‌های ماندگار» (زاهدشکرآبی، ۱۳۹۲) و «پایگاه کتابخانه ملی ایران» استخراج شدند. سپس، با نرم‌افزار «SPSS» نهادهای فعال، تعداد و نوع آثار برگزیده و ناشران برجسته این دوره مشخص گشتند. با تحلیل گفتمان، مضمون اصلی هر یک از آثار برگزیده شناسایی و مقایسه شدند. اجماع نتایج کمی و کیفی نشان داد که نهادها با تخصیص بیشتر جوایز خود به آثار تألیفی (۶۰٪)، داستانی و آثاری که مضامین خاص داشتند، عرضه‌کنندگان و بازار را به سمت تولید چنین آثاری سوق داده‌اند. مشترک بودن مضامین آثار برگزیده نیز اثبات کرد که سیاست‌های اهدای جوایز نهادها سوگیری ایدئولوژیک داشته است.

کلیدواژه‌ها: ادبیات کودکان و نوجوانان، ترجمه، جایزه، نهاد، ایدئولوژی.

* نویسنده مسئول smrhir@um.ac.ir

۱. مقدمه

به واسطه توسعه صنعت چاپ و ترجمه در دهه ۱۳۴۰ در ایران، انبوهی از آثار ادبی و غیرادبی با مضامین، قالب و ویژگی‌های جدید از کشورهای متعدد وارد بازار ایران شدند که به دلیل ناهمخوانی آثار جدید با آثار موجود، در نظام ادبی کشور یک نابسامانی به وجود آمد و نگرانی‌هایی نیز در خصوص کیفیت ترجمه و نشر آثار، به‌ویژه برای مخاطبان کم سن و سال جامعه، ایجاد شد (محمّدی و قایینی، ۱۳۹۳). نظام ادبی ایران، در دوره ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۷ تغییرات قابل‌توجهی به خود دید که از برجسته‌ترین تغییرات، مستقل شدن آثار کودکان و نوجوانان از سایر آثار ادبی و پایه‌گذاری ژانر ادبیات کودک و نوجوان ایران در دهه ۱۳۴۰ بود (محمّدی و قایینی، ۱۳۹۳). طی این دوره که محمّدی و قایینی (۱۳۹۳) از آن به‌عنوان دوران بالندگی ترجمه آثار ادبی و غیرادبی برای کودکان و نوجوانان ایرانی یاد می‌کنند، آثار بی‌شماری روانه بازار شدند که به لطف محتوای سرگرم‌کننده آنها، اکثر این ترجمه‌ها با استقبال بی‌سابقه مخاطبان روبه‌رو شدند به قدری که ناشران را تشویق به تغییر رویه و اختصاص بخش یا کل تولیدات خود به این قشر جوان کرد.

رغبت ناشران در این دوره به تولید ترجمه بیش از تألیف بود که محمّدی و قایینی (۱۳۹۳) به شرح دلایل متعددی برای آن می‌پردازند که می‌توان همه را در چهار دسته کلی خلاصه کرد: ۱- سهولت تولید: در ترجمه‌ها، قالب کتاب‌ها و تصاویر همگی دست‌نخورده باقی می‌مانند و تنها متن مقصد جایگزین متن مبدأ می‌شد که این خود سرعت تولید را بالا می‌برد؛ ۲- مقرون‌به‌صرفه بودن: ناشران می‌توانستند با داشتن یک یا دو مترجم، آثار متعدد بسیاری را روانه بازار کنند و تنها حق‌الزحمه مترجم را بپردازند که بسیار به‌صرفه‌تر از تولید آثار زمان‌بر تألیفی بود که ناشر می‌بایست حق‌الزحمه نویسنده و تصویرپرداز را بپردازد؛ ۳- تضمین فروش و استقبال بازار: اگرچه در ابتدا در دسترس بودن اثر، معیار اصلی ترجمه آن بود - که خود نابسامانی قابل‌توجهی به بار آورد- اما این رویه، در بازه زمانی کوتاهی تغییر کرد و ناشران تمایل به ترجمه و نشر آثاری پیدا کردند که در بازار کشورهای دیگر مورد

استقبال قرار گرفته و با موفقیت به فروش رسیده بودند؛ ۴- سهولت ترجمه کردن: در این دوره، برای مترجم بودن تنها لازم بود که فرد با زبان متن مبدأ آشنایی داشته باشد؛ به عبارتی، تعصبی روی شیوه و کیفیت ترجمه او نبود، مترجم هویت نداشت، بازخواست نمی‌شد و ناشران نیز پیش از نشر به ارزیابی کیفی آثار نمی‌پرداختند.

گرچه ناشران با اشتیاق و در اسرع وقت با تولیدات انبوه خود نیاز بازار را رفع می‌کردند، اما این تعجیل در عمل، مشکلاتی عمده را به بار آورد؛ مانند کاهش کیفیت زبانی، دستوری، نگارشی، ظاهری، تایپی و حتی موضوعی آثار تولیدی (محمّدی و قایینی، ۱۳۹۳). علاوه بر این، در سال‌های آغازین ۱۳۴۰، ۹۰ درصد آثار تولیدی ترجمه بودند و تنها در سال ۱۳۵۵ بود که شمار تألیفات به ۴۰ درصد رسید که خود نگرانی‌هایی را در خصوص تألیفات بومی و گسترش فرهنگ و زبان فارسی به وجود آورد (سرشار، ۱۳۸۸؛ محمّدی و قایینی؛ ۱۳۹۳ میرهادی، ۱۳۶۳). بدین ترتیب، ترجمه‌های انبوه، سه معضل مهم به بار آوردند: ۱- علی‌رغم تولیدات بسیار و استقبال بازار، کیفیت آثار ترجمه‌ای که وارد بازار می‌شد پایین بود و همه تألیفاتی که به نام کودک و نوجوان چاپ و نشر می‌شدند الزاماً مناسب و خطاب به این قشر نبودند؛ ۲- مردم آثار مناسب را نمی‌شناختند؛ ۳- بازار داغ ترجمه‌ها، بقای آثار بومی و تمایل به تألیف را تهدید می‌کرد. چنین مسائلی سبب شد تا تعدادی از نویسندگان، شاعران، ناشران، مربیان، معلمان و حتی دولت‌مردان، رسماً، نهادهایی را تنظیم کنند که بر روند تولید و نشر مطالب برای قشر کودک و نوجوان ایرانی نظارت داشته باشند (محمّدی و قایینی، ۱۳۹۳). نگرانی اصلی نهادها، تأثیر مخرب ترجمه‌های کم‌کیفیت روی فراگیری زبان فارسی و فرهنگ ایرانی در قشر جوان بود (دیدار، ۱۳۶۷؛ سرشار، ۱۳۸۸؛ محمّدی و قایینی، ۱۳۹۳؛ میرهادی، ۱۳۶۳). در ادامه به بررسی سیاست‌های راهبردی این نهادها در راستای مدیریت تألیفات و ترجمه‌ها می‌پردازیم.

۲. پیشینه پژوهش

پیش از دهه ۱۳۳۰ مطالب ادبی و غیرادبی متعددی برای کودکان و نوجوانان ایرانی به مقاصد آموزشی تنظیم شده بودند که اکثراً برگرفته از آثار برجسته و

مقدّسی چون قرآن کریم، نهج البلاغه، دیوان سعدی، حافظ، مولانا، شاهنامه، قابوس‌نامه و ... بودند (عمادخراسانی، ۱۳۵۵). از منظر مطالعات ترجمه، این آثار را می‌توان بر اساس شیوه تولید به سه دسته تقسیم کرد: ۱- ترجمه‌های درون‌زبانی که شامل بازنویسی و اقتباس‌هایی است که بخش عمده مطالب تنظیم‌شده آن زمان نسل جوان را تشکیل می‌دادند مانند بازنویسی برخی از اشعار مولانا یا آموزه‌های نهج البلاغه، اقتباس‌هایی از اندرزنامه خسروگوتان، کارنامه اردشیر بابکان، قابوس‌نامه عنصرالمعالی و ...؛ ۲- ترجمه‌های بین‌زبانی مانند ترجمه داستان‌های کلپله‌ودمنه که در این مرحله از زبان عربی به فارسی بود؛ ۳- برگردان‌های صفر یا رونوشت دست‌کاری نشده متن اصلی که به دلیل حفظ قداست، ارزشمندی محتوا و مرتبه ادبی یا علمی متن مبدأ این نوع آثار دست‌نخورده باقی می‌مانند و محصل، ملزم به حفظ کردن آنها بود؛ مانند آیات قرآن کریم و یا اشعار شاهنامه. در این میان، مواردی هم وجود دارند که از نظر شیوه تولید و نوع محتوا می‌توان در دو دسته یا بیشتر قرارداد؛ مانند آثاری که حاوی اشعار یا آیات خاص بوده و نویسنده (یا از دید مطالعات ترجمه، مترجم) غالباً به هدف ساده‌سازی مطلب، به شرح و یا بازنویسی مفهوم آنها پرداخته است.

مضامین این مطالب بیشتر شامل پند و اندرز، اخلاقیات، طبیعت انسان، روابط اجتماعی، سیاست حکمرانی، نکات رزم و ... بوده که به‌قصد آموزش به نسل نوجوان -به‌خصوص شاهزاده‌ها، اشراف‌زادگان یا خانواده‌های سرشناس جامعه- و آماده‌سازی آنها برای ورود به جامعه و عرصه کار تنظیم شده بودند (سرشار، ۱۳۸۸؛ عمادخراسانی، ۱۳۵۵؛ محمدی و قایینی، ۱۳۹۳). گرچه میرهادی (۱۳۶۳) معتقد بود که ترجمه ابتدا به هدف عرضه مطالب سرگرم‌کننده برای کودکان و نوجوانان در ایران به کار رفته است، اما با بررسی شیوه تولید آثار کودک و نوجوان دوره‌های قبلی، واضح است که ترجمه، ابتدا به‌قصد تولید مطالب آموزشی به کار رفته است؛ چه ترجمه برگردان بین‌زبانی تعریف شود و چه بازنویسی، اقتباس یا برگردان درون‌زبانی باشد. در غرب نیز، بازنویسی، بازآفرینی، ساده‌سازی و بازگویی آثار ادبی و

مذهبی بزرگسالان از ابتدایی‌ترین شیوه‌های تولید مطالب آموزشی برای نسل جوان بوده گرچه در آن زمان و مکان نیز چنین شیوه‌هایی به اشتباه از انواع تألیف به شمار می‌رفتند (لیبر^۱، ۲۰۰۹).

۲. ۱. انبوه ترجمه، واکنش نظام ادبی ایران

با استناد به مطالعات مختلف که به شرح وضعیت ترجمه و تولیدات انبوه در نظام ادبی کودک و نوجوان ایران در بازه زمانی مذکور پرداخته‌اند (سرشار، ۱۳۸۸؛ محمدی و قایینی، ۱۳۹۳؛ میرهادی، ۱۳۶۳؛ نیکپور، ۱۳۴۵)، به نظر می‌آید که این نظام ادبی نسبت به پذیرش ترجمه «باز» بوده و فعالیت «پویا» داشته است. به اعتقاد قسکوایر^۲ (۲۰۰۶) نظام‌های ادبی در مقابل پذیرش ترجمه‌هایی که به آنها وارد می‌شوند یا «باز^۳ هستند یا «بسته^۴»، یا «پویا^۵ هستند یا «کُند^۶» (ص. ۱۹-۳۴). نظام‌های «بسته»، به واسطه شمار بالای تألیفات بومی باکیفیت خود، اصطلاحاً قدرتمندند و معمولاً در مقابل ترجمه و پذیرش آثار ادبی از زبان‌های دیگر مقاومت می‌کنند. نظام‌های «باز»، اما به راحتی، آثار ترجمه را می‌پذیرند؛ چون تولید کافی ندارند. نظام‌های «پویا» آثار تألیفی را بی‌تعلل ترجمه می‌کنند؛ در مقابل نظام‌های «کُند»، مقاوم و محتاط بوده و زمانی دست به ترجمه اثر می‌زنند که موفقیت اثر در بازار کشور مبدأ یا سایر کشورها ثابت شده باشد (قسکوایر، ۲۰۰۶). با این توصیف، تعجیل ناشران این دوره در عرضه سریع تر آثار، قابل درک است، اما اشکال عمده این سرعت عمل، کاهش کیفیت آثار تولیدی بود و از آنجایی که قشر کودک و نوجوان مخاطبان اصلی بودند، نگرانی‌هایی در خصوص شیوه و کیفیت فراگیری زبان فارسی و فرهنگ ایرانی به وجود آمد (دیدار، ۱۳۶۷؛ سرشار، ۱۳۸۸؛ محمدی و قایینی، ۱۳۹۳؛ میرهادی، ۱۳۶۳). منابع مختلف اتفاق نظر دارند که اگر این آثار کم کیفیت

1. Lerer
2. Ghesquiere
3. open
4. closed
5. active
6. slow

برای مخاطب بزرگسال ارائه می‌شد، نگرانی چندانی وجود نداشت چون در این مرحله، مخاطب به واسطه اینکه زبان فارسی را آموخته و فرهنگ ایرانی در او نهادینه شده است، خطاهای زبانی را تصحیح می‌کند و تفاوت‌های فرهنگی را می‌شناسد؛ درحالی‌که مخاطب کودک و نوجوان واژگان نامناسب، دستور، املا و کاربرد نادرست زبان را از این آثار یاد می‌گیرد و اهداف، آرزوها، تمایلات و قهرمان‌های خود را بر اساس فرهنگی بیگانه شکل می‌دهد (دیدار، ۱۳۶۷؛ سرشار، ۱۳۸۸؛ محمدی و قایینی، ۱۳۹۳؛ میرهادی، ۱۳۶۳).

۲.۲. تأسیس نهادها، کنترل تولیدات

مطالعات متعددی به تاریخچه تأسیس نهادهای ادبی کودکان و نوجوانان در ایران مانند شورای کتاب کودک، *کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان*، *سروش*، *رشد* و ... پرداخته‌اند (جعفرنژاد، ۱۳۶۳؛ دیدار، ۱۳۶۷؛ سرشار، ۱۳۸۸؛ محمدی و قایینی، ۱۳۹۳؛ محمودی، ۱۳۹۲). شورای کتاب کودک (ازاین‌پس شورا)، اولین نهاد غیردولتی ناظر بر تألیف و ترجمه کودکان و نوجوانان در ایران است که در سال ۱۳۴۲ تأسیس شد و از آن‌پس تاکنون به‌طور مستمر آثار متعدد کودک و نوجوان را ارزیابی و سالانه جوایزی به آنها اهدا کرده است (محمودی، ۱۳۹۲). این نهاد، ابتدا به‌وسیله ۳۷ نفر کارشناس، نویسنده، تصویرگر و یا مربی کودکان و نوجوانان پایه‌گذاری شد. مهدی آذریزدی، توران میرهادی، لیلی ایمن (آهی)، پرویز کلانتری، مرتضی ممیز، معصومه سهراب (مافی)، نورالدین زرین‌کلک، عباس یمینی شریف از جمله پایه‌گذاران و اعضای فعال شورا بودند (محمودی، ۱۳۹۲).

در سال ۱۳۴۴ *کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان* (ازاین‌پس *کانون*) به‌عنوان اولین نهاد دولتی ناظر بر تألیف و ترجمه آثار کودک و نوجوان در ایران توسط فرح دیبا تأسیس شد. *کانون* که با هدف پرورش فکری و ذوقی این قشر نوپا بنیاد شد، وابسته به وزارت آموزش و پرورش کشور بود و تعداد قابل توجهی از اعضای آن، سِمَت دولتی یا سیاسی خاص داشتند (دیدار، ۱۳۶۷؛ محمودی، ۱۳۹۲). پس از انقلاب، تغییراتی در کادر مدیریتی این نهاد اعمال شد، اما همچنان به‌عنوان

نهادی دولتی و وابسته به آموزش و پرورش به فعالیت خود تا به امروز ادامه داده است (محمودی، ۱۳۹۲). پس از این دو، نهادهای متعدّد دیگری با رویکردهای مختلف شکل گرفتند؛ گرچه، هدف همه یکی بود و آن، نظارت بر ترجمه، تألیف و نشر آثار متعدّد ادبی و غیرادبی برای نسل کودک و نوجوان ایرانی بود.

عملکرد نهادها با استناد به گزارش‌ها، مصاحبه‌ها و شرح جلسات به تفصیل در منابع مختلف آورده شده است (دیدار، ۱۳۶۷؛ سرشار، ۱۳۸۸؛ محمّدی و قایینی، ۱۳۹۳؛ محمودی، ۱۳۹۲؛ میرهادی و جهانشاهی، ۱۳۷۱؛ میرهادی، ۱۳۶۳؛ نیکپور، ۱۳۴۵)؛ این عملکردها باهم مرتبط بوده و برهم تأثیرگذارند که جهت سهولت بررسی در شش دسته زیر قرار گرفتند: ۱- کارشناسی، بررسی و ارزیابی محتوا و زبان آثار تولیدشده؛ ۲- تعیین و ثبت آثار ادبی باکیفیت؛ ۳- برگزاری نشست‌های مختلف برای نقد و بررسی آثار تولیدی و گفت‌وگو با نویسندگان، مترجمان، شاعران، ناشران، مربیان و علاقه‌مندان حوزه کودک و نوجوان؛ ۴- تنظیم فهرست آثار نامناسب و کم-کیفیت و حذف آنها از فهرست آثار تولیدی سالانه؛ ۵- تعیین سالانه آثار برگزیده و اهدای جوایز؛ ۶- تشویق بازار به خرید آثار باکیفیت از طریق تبلیغ آثار برگزیده در رادیو، تلویزیون و آموزش و پرورش.

در این میان، به نظر می‌رسد که شیوه اهدای جوایز و تعیین آثار برگزیده، روش سازنده و مؤثری است؛ چراکه بر سایر راهکارهای نهادها تأثیر مستقیم دارد. معرفی آثار برگزیده و تشویق بازار به خرید آنها سبب افزایش رقابت میان ناشران، ارتقای کیفیت آثار، افزایش خوانش آثار باکیفیت، افزایش فروش آثار برگزیده و درنهایت ترویج معیارهای آثار برگزیده می‌شود. بر اساس دانش نگارندگان، علی‌رغم این اهمّیت، این مسأله کمتر مورد پژوهش قرار گرفته است. منابع جامع کتابخانه‌ای حاوی کل یا بخشی از فهرست آثار باکیفیت و آثار نامناسب، فهرست مطالب درسی و شرح کامل یا مختصری از گزارش جلسات نقد و ارزیابی آثار متعدّد می‌باشند (دیدار، ۱۳۶۷؛ سرشار، ۱۳۸۸؛ محمّدی و قایینی، ۱۳۹۳؛ محمودی، ۱۳۹۲؛ میرهادی و جهانشاهی، ۱۳۷۱؛ میرهادی، ۱۳۶۳؛ نیکپور، ۱۳۴۵)، اما باوجود مستندات و تفاسیر

ارزشمند، این منابع به بررسی تأثیر سیاست اهدای جوایز نهادها روی ترجمه‌ها و تألیفات کودک و نوجوان نپرداخته و تنها به گزارشی مختصر یا ارائه فهرستی از چند اثر منتخب بسنده کرده‌اند.

از سوی دیگر، سایر پژوهش‌هایی که با محوریت بررسی ترجمه آثار کودک و نوجوان در ایران انجام شده‌اند، ضمن انگشت‌شمار بودن، به بررسی موردی مشکلات فنی ترجمه در یک یا چند اثر کودک پرداخته‌اند؛ مانند معاذاللهی (۱۳۹۰) و دلزنده‌روی (۱۳۹۳) که روا بودن اقتباس و چگونگی استفاده از آن در ترجمه آثار کودک و نوجوان بررسی می‌کنند و یا مشکلات ترجمه اسامی خاص، غذاها و مسائل فرهنگی، تابو، شیوه روایت و صدای مترجم را در چند اثر به چالش می‌کشند که نتایجشان تکرار یافته‌های شویت^۱ (۱۹۸۶)، اویتینن^۲ (۲۰۰۰)، هانت^۳ (۲۰۰۵)، آسولیان^۴ (۲۰۰۵)، پروتینن^۵ (۲۰۰۶)، لاثی^۶ (۲۰۰۶) و زایپس^۷ (۲۰۱۲) در بافت فرهنگی ایرانی-اسلامی بوده است. همچنین مطالعه حسنوندی، عسکری، عالیشوندی و جان‌نثاری (۱۳۹۴) که به بررسی اسکوپوس ترجمه صرفاً در شازده کوچولو پرداخته و نهایتاً بحث دیرینه بومی‌سازی و بیگانه‌سازی ترجمه را پیش می‌کشند که تکرار یافته‌های ون کویلی^۸ و ورشورن^۹ (۲۰۰۶) است که دو سال قبل از آن منتشر شده است.

بدین ترتیب، مطالعه حاضر از نوع اکتشافی است و به بررسی نقش و تأثیر شیوه اهدای جوایز نهادهای قدرت بر ترجمه و تألیف آثار کودکان و نوجوانان می‌پردازد.

-
1. Shavit
  2. Oittinen
  3. Hunt
  4. O'sullivan
  5. Puurtinen
  6. Lathey
  7. Zipes
  8. Van Coillie
  9. Verschueren

۳. روش پژوهش

مشخصات تمام آثار ترجمه و تألیفی که در بازه ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۷ جایزه دریافت کرده بودند از کتاب *برگ‌های ماندگار (زاهدشکرآبی، ۱۳۹۲)* و *پایگاه اطلاعاتی کتابخانه ملی ایران* استخراج شدند. *برگ‌های ماندگار* کتابشناسی جامعی از آثار برگزیده تألیف و ترجمه ادبیات کودک و نوجوان ایران از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۰ است. اطلاعات لازم ابتدا از این کتاب استخراج و سپس با اطلاعات ثبت‌شده در پایگاه اطلاعاتی کتابخانه ملی ایران تطبیق داده شدند و در صورت لزوم تکمیل یا تصحیح گشتند. به علت قدیمی بودن، برخی از مشخصات کتاب‌ها ثبت نشده بودند که در آن صورت به خود آثار مراجعه شد. با قرار دادن مشخصات آثار جایزه گرفته در نرم‌افزار «SPSS» (نسخه ۱۸) میزان توزیع جوایز میان آثار ترجمه و تألیف، و همچنین آثار داستانی و غیرداستانی بررسی شد و در پی آن، نهادها و ناشران فعال این دوره نیز مشخص شدند. با تحلیل و مقایسه محتوای این آثار و تفسیر یافته‌ها در بستر رویدادهای تاریخی-اجتماعی آن زمان ایران، احتمال سوگیری ایدئولوژیک نهادها در اهدای جوایز بررسی شد.

۴. یافته‌های پژوهش

۴.۱. وضعیت جوایز اهدایی

طی دو دهه آخر حکومت محمدرضا پهلوی، جمعاً ۱۵ نوع جایزه به ۷۶ اثر تألیفی و ترجمه‌شده تعلق گرفته است که با توجه به اینکه برخی آثار چندین جایزه دریافت کرده‌اند، مجموعاً ۹۴ بار این ۱۵ جایزه به آثار متعدد در این دوره اهدا شده‌اند. طبق جدول ۱، از این جوایز ۵ جایزه، ملی (جوایز سلطنتی، کتاب سال، شورای کتاب کودک، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، تعلیم و تربیت) و ۱۰ جایزه دیگر بین‌المللی بوده‌اند (جوایز هانس کریستین آندرسن^۱، بولونیا^۲،

1. Hans Christian Andersen

2. Bolonga

یونسکو^۱، بالتیمور^۲ آمریکا، کتاب کودکان آمریکا، آکادمی فرانسه، نوما^۳، ژاپن، براتیسلاوا^۴، کتاب روم).

بر اساس داده‌های گردآوری شده، تا پیش از سال ۱۳۴۱ تنها یونسکو جوایزی اهدا کرده و هیچ جایزه ملی ثبت نشده است. اولین جایزه ملی ثبت شده توسط شورای کتاب کودک و در سال ۱۳۴۳ اهدا شده که در حقیقت یک سال بعد از تاریخ تأسیس این نهاد در سال ۱۳۴۲ است. کانون نیز اولین جایزه خود را در سال ۱۳۴۸ اهدا کرد. جدول ۱ نشان می‌دهد از ۱۳۴۰ تا ۱۳۴۳ نهادهای ملی ناظر بر آثار کودکان و نوجوانان ایران نوپا بوده‌اند که در سال ۱۳۴۸ به ثبات بیشتری رسیده و با توجه به افزایش چشم‌گیر تعداد جوایز، به نظر می‌آید معیارهای سنجش آنها نیز مشخص‌تر شده‌اند. در این بازه، سالانه جایزه‌ای به اثری تعلق گرفته، اما بیشترین تعداد و تنوع جوایز، متعلق به سال ۱۳۴۸ می‌باشد (۱۴٫۹ درصد) در حالی که در مقایسه، سال‌های ۱۳۴۰، ۱۳۴۱ و ۱۳۴۳ کمترین تعداد جوایز را داشته‌اند (جمعاً ۴٫۲ درصد و تعداد آنها ۱ اثر در هر سال).

با مقایسه نهادهای ملی و بین‌المللی، جدول ۱ نشان می‌دهد که حدود نیمی از کل جوایز این دوره را شورا اهدا کرده (۵۰٫۶ درصد) که بیش‌ترین تعداد جوایز بوده است و پس از آن، یونسکو با اختلاف قابل‌توجهی در مرتبه دوم قرار دارد (۱۴٫۶ درصد). لازم به یادآوری است در این دوره، نسبت جوایز اهدایی به آثار تألیفی بیش از ترجمه بوده است (۶۰٫۶ درصد).

-
1. UNESCO
  2. Baltimore
  3. Noma
  4. Bratislava

جدول ۱. نسبت تعداد جوایز اهدایی به آثار تألیف و ترجمه

کل	تعداد جوایز اهدایی به آثار ترجمه	تعداد جوایز اهدایی به آثار تألیف	جواز
۲	۱	۱	سلطنتی فراوانی
۱/۲	۷/۲	۱/۸	درصد فراوانی
۷	۶	۱	کتاب سال فراوانی
۷/۴	۱۶/۲	۱/۸	درصد فراوانی
۴۹	۲۷	۲۲	شورا فراوانی
۵۲/۱	۷۳/۰	۳۸/۶	درصد فراوانی
۵	۰	۵	کانون فراوانی
۵/۳	۰/۰	۸/۸	درصد فراوانی
۵	۰	۵	آندرسن فراوانی
۵/۳	۰/۰	۸/۸	درصد فراوانی
۴	۰	۴	بولونیا فراوانی
۳/۴	۰/۰	۷/۰	درصد فراوانی
۱	۰	۱	نوما فراوانی
۱/۱	۰/۰	۱/۸	درصد فراوانی
۱	۰	۱	ژاپن فراوانی
۱/۱	۰/۰	۱/۸	درصد فراوانی
۱	۰	۱	براتیسلاوا فراوانی
۱/۱	۰/۰	۱/۸	درصد فراوانی
۱۳	۱	۱۲	یونسکو فراوانی
۱۳/۸	۲/۷	۲۱/۱	درصد فراوانی
۱	۰	۱	بالتیمور آمریکا فراوانی
۱/۱	۰/۰	۱/۸	درصد فراوانی
۱	۱	۰	تعلیم و تربیت فراوانی
۱/۱	۲/۷	۰/۰	درصد فراوانی
۱	۰	۱	کتاب کودکان آمریکا فراوانی
۱/۱	۰/۰	۱/۸	درصد فراوانی
۱	۱	۰	آکادمی فرانسه فراوانی
۱/۱	۲/۷	۰/۰	درصد فراوانی
۲	۰	۲	کتاب روم فراوانی
۱/۲	۰/۰	۳/۵	درصد فراوانی
۹۴	۳۷	۵۷	فراوانی
۱۰۰/۰	۳۹,۴	۶۰,۶	درصد فراوانی کل

نوع آثار ترجمه و تألیف برگزیده

براساس داده‌ها، در این دوره، آثار داستانی بیش از آثار غیرداستانی جایزه گرفته‌اند و در کل، رغبت به تولید آثار داستانی در میان مترجمان و مؤلفان ادبیات کودک و نوجوان بیش از نوع غیرداستانی بوده است.

جدول ۲. نسبت آثار داستانی و غیرداستانی در تألیفات و ترجمه‌های جایزه گرفته

کل	ترجمه	تألیف	نوع آثار	
۵۵	۲۵	۳۰	داستانی	
۲۱	۹	۱۲	غیرداستانی	
۷۶	۳۴	۴۲	کل	

ناشران و آثار برگزیده

در دوره مذکور، جمعاً، آثار ترجمه و یا تألیف ۲۳ ناشر برگزیده شده‌اند. بررسی دو جدول ۳ و ۴ نشان می‌دهد که تمرکز ناشران بر تألیف بیش از ترجمه و بر آثار داستانی بیش از غیرداستانی بوده است که این می‌تواند به علت استقبال بیشتر بازار از آثار ترجمه و کم‌تجربگی نویسندگان ایرانی در تولید محتوای مدرن و مشابه آثار ترجمه برای کودکان و نوجوانان در این دوره باشد. همچنین، علت تمرکز بر آثار داستانی می‌تواند تمایل بیشتر بزرگسالان به خریداری آثار سرگرم‌کننده برای کودک و نوجوان باشد. علاوه بر این، طبق جداول ۳ و ۴، از میان ناشران این دوره، آثار ترجمه و تألیف انتشارات /میرکبیر و کانون بیش از سایرین جوایز نهادها را دریافت کرده‌اند.

جدول ۳. نسبت تمرکز ناشران بر آثار ترجمه و تألیف

ناشر	تألیف	ترجمه	کل
امیرکبیر	۷	۴	۱۱
کانون پرورش فکری	۱۵	۴	۱۹
فرانکلین	۰	۶	۶
ترجمه و نشر کتاب	۱	۵	۶
سازمان همگام با کودکان	۰	۱	۱
نیل	۱	۰	۱
گلشایی	۱	۱	۲
سروش	۱	۰	۱
انجمن حفاظت منابع طبیعی	۳	۱	۴
دانش	۱	۰	۱
شبگیر	۲	۰	۲
شورا	۰	۱	۱
خوارزمی	۰	۱	۱
بانک صادرات	۰	۱	۱
ابن سینا	۱	۳	۴
پدیده	۰	۱	۱
دانش نو	۰	۱	۱
اشرفی	۷	۱	۸
مروارید	۱	۱	۲
اندیشه	۰	۱	۱
جهان کتاب	۱	۰	۱
کتاب‌های جیبی	۰	۱	۱
کل	۴۲	۳۴	۷۶

جدول ۴. نسبت تمرکز ناشران بر آثار داستانی و غیر داستانی

ناشر	داستانی	غیرداستانی	کل
امیرکبیر	۱۰	۱	۱۱
کانون پرورش فکری	۱۷	۲	۱۹
فرانکلین	۶	۰	۶
ترجمه و نشر کتاب	۵	۱	۶
سازمان همگام با کودکان	۱	۰	۱
نیل	۱	۰	۱
گلشایی	۲	۰	۲
سروش	۱	۰	۱
انجمن حفاظت منابع طبیعی	۰	۴	۴
دانش	۰	۱	۱
شبگیر	۲	۰	۲
شورا	۰	۱	۱
خوارزمی	۱	۰	۱
بانک صادرات	۱	۰	۱
ابن سینا	۲	۲	۴
پدیده	۱	۰	۱
دانش نو	۰	۱	۱
اشرفی	۲	۶	۸
مروارید	۲	۰	۲
اندیشه	۱	۰	۱
جهان کتاب	۰	۱	۱
کتاب‌های جیبی	۰	۱	۱
کل	۵۵	۲۱	۷۶

محتوای آثار برگزیده

بررسی محتوای آثار برگزیده تألیف و ترجمه در این دوره، وجوه مشترکی را میان آنها نشان داد. از آنجایی که نمایش تحلیل محتوای تمام ۷۶ اثر در این مقاله ممکن نیست، جهت نمونه در جدول ۵ تحلیل آثاری آورده شده است که توسط چندین نهاد جایزه دریافت کرده و به عبارتی تأیید شده‌اند. شایان یادآوری است که بررسی و مقایسه محتوای سایر آثار نیز موضوعات مشابه را نشان داد که در ادامه آورده شده است.

جدول ۵. تحلیل محتوای آثار چندجایزه‌ای تألیف و ترجمه

عنوان	مؤلف/مترجم	سال	ناشر	تألیف/ترجمه	داستانی/غیر	جوایز	محتوا
عمو نوروز	فریده فرجام	۱۳۴۶	کانون	تألیف	داستانی	شورا، بولونیا	سنت ایرانی
کلاغ‌ها	نادر ابراهیمی	۱۳۵۴	کانون	تألیف	داستانی	یونسکو، ژاپن، براتیسلاوا، آندرسن	روابط: دوست در مقابل بیگانه
حیات پستی مدرسه عدل آفاق	فریدون دوستدار	۱۳۵۶	کانون	تألیف	داستانی	شورا، کانون	مقابله با زورگویی و عدالت‌طلبی
قهرمان	تقی کیارستمی	۱۳۴۹	کانون	تألیف	داستانی	بولونیا، نوما، یونسکو	مقابله با زورگویی و عدالت‌طلبی
ماهی سیاه کوچولو	صمد بهرنگی	۱۳۵۷	کانون	تألیف	داستانی	بولونیا، شورا، براتیسلاوا، آندرسن	عدالت‌طلبی و گشتن دنبال آینده بهرتر
وقتی که من بچه بودم	نورالدین زرین کلک	۱۳۵۳	کانون	تألیف	داستانی	آندرسن، شورا، کتاب روم	روابط: خانواده، رابطه فرزند با والدین

روابط: خانواده، رابطه فرزند با والدین	شورا، کتاب سال	داستانی	ترجمه	امیرکبیر (با همکاری انتشارات فرانکلین)	۱۳۴۸	نویسنده: آرمسترانگ اسپری مترجم: هما روحی	این را می‌گویند شجاعت
علمی	شورا، کتاب سال	غیرداستانی	ترجمه	ابن‌سینا (با همکاری انتشارات فرانکلین)	۱۳۴۸	نویسنده: وایلر ایمز مترجم: حمیده غروری	عصر یخبندان
علمی	شورا، کتاب سال	هیبرید	ترجمه	ابن‌سینا (با همکاری انتشارات فرانکلین)	۱۳۵۲	نویسنده: الینور کلیمر مترجم مهدی دولت‌آبادی	در جست‌وجوی فسیل زنده

از میان آثار جایزه گرفته‌اش ناشران متعدّد، آثار ترجمه‌شده و تألیفی انتشارات امیرکبیر، کانون و فرانکلین در این دوره توسط چند نهاد تأیید شده‌اند (نک: جدول ۵). در مرحله اول بررسی محتوا، مشخص شد که این آثار بار آموزشی و ایدئولوژیک خاصی را به مخاطب القا می‌کنند و صرفاً متون سرگرم‌کننده با مضامین خنثی نیستند. در مرحله دوم بررسی محتوا مشخص شد که آثار برگزیده این دوره، وجوه مشترکی دارند که در مرحله سوم بررسی، این مضامین در چهار دسته کلی قرار گرفتند: ۱- خانواده و روابط اجتماعی؛ ۲- عدالت‌طلبی و بیگانگی‌ستیزی؛ ۳- مطالب علمی؛ ۴- رسوم و سنت‌ها.

«خانواده و روابط اجتماعی» موضوع محوری داستان‌های زیر است: کارتنک شارلوت (۱۹۵۲) از وایت؛ خانواده زیر پل (۱۹۵۸) از کارلسون؛ بازگشت به شهر زمرد (۱۹۱۰) از باوم؛ جم‌جمک برگ خزون (۱۳۴۸) از دولت‌آبادی؛ وقتی که من

1. White
2. Carlson
3. Baum

بچه بودم (۱۳۵۳) از زرین کلک و پی پی جوراب بلند (۱۹۴۵) از لیندگرن؛ تراژدی مکبث (۱۹۸۶) از شکسپیر، قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب (۱۳۴۱) از آذریزدی؛ قوچ علی و دختر پادشاه (۱۳۴۸) از بهرنگی؛ پسرک چشم آبی (۱۳۵۱) از مجابی و سایر داستان‌های مشابه.

در تمامی این داستان‌ها، والد یا بزرگسال نقش برجسته و تعیین‌کننده‌ای در زندگی شخصیت کودک و یا نوجوان داستان دارد؛ به این معنی که مخاطب کم‌سن و -سال، شخصیت‌های نمادین بزرگسال این داستان‌ها را الگو خود قرار می‌دهد و در طول داستان روابط و مناسبت‌های قدرت، جایگاه خودش در اجتماع، احترام گذاشتن به بزرگسال و اطاعت بی‌چون و چرا از قدرت بالاتر را می‌آموزد. در داستان‌هایی مثل جمشید شاه از بهار (۱۳۵۲) یا کوروش کبیر از گودرزی (۱۳۴۸) که تک جایزه‌ای بوده‌اند، ویژگی ستایش قدرت بزرگسال و الزام اطاعت از فرادست پررنگ‌تر است.

در داستانی مانند پی پی جوراب بلند که جنس روایت فرق کرده و در نگاه نخست قهرمان داستان کودکی است ناهنجار که روابط خانوادگی، اجتماعی و جایگاه قدرت بزرگسالان را نادیده و به سخره می‌گیرد، به نظر می‌رسد به‌طور غیرمستقیم سعی در برجسته‌سازی نقش مهم و کلیدی والد یا بزرگسال در زندگی و تربیت کودک دارد. داستان‌های خیالی که پی پی در مورد پدرش برای دوستانش تعریف می‌کند نشان می‌دهد که کودک جای خالی والد را احساس می‌کند، سردرگم است و قادر نیست از پس انجام امور زندگی مانند تهیه مواد غذایی، پوشیدن لباس مناسب، مرتب کردن خانه، پخت‌وپز و غیره برآید.

موضوع «عدالت‌طلبی و بیگانه‌ستیزی» بسیار نزدیک به رویدادهای اجتماعی-تاریخی آن زمان ایران است. تألیفات این دوره بیشتر به توصیف و نقد زورگویان ایرانی (از خودبیگانه) در محیط‌های آشنای کودک مانند مدرسه، خانه و خانواده و زنجیرهای دوستی پرداخته‌اند و ترجمه‌ها نقش مخرب بیگانگان زورگو در نابودی روابط و مکان‌های بومی را روایت کرده‌اند. داستان‌هایی مانند حیات‌پشتی مدرسه

عدل آفاق (۱۳۵۶) از دوستدار؛ ماهی سیاه کوچولو (۱۳۵۷) از بهرنگی؛ کلاغ‌ها (۱۳۵۴) از ابراهیمی؛ قهرمان (۱۳۴۹) از کیارستمی؛ این را می‌گویند شجاعت (۱۳۴۸) از اسپری؛ جزیرهٔ دلفین‌های آبی‌رنگ (۱۳۵۰) از اودل؛ خرگوش تپه (۱۹۴۴) از لاسن^۳؛ آدم‌آهنی (۱۹۶۸) از هیوز^۴ به این موضوع پرداخته‌اند. در خلال مقابله با زورگویی، این داستان‌ها، امید رسیدن به آیندهٔ بهتر را به تصویر می‌کشند. پسران در مدرسهٔ عدل آفاق در پی عدالت با نظام فاسد و زورگوی مدرسه، مدیر و برخی از دانش‌آموزان مقابله می‌کنند و ماهی سیاه کوچک به امید آیندهٔ بهتر محیط زندگی خود را، علی‌رغم نظرات مغایر دیگران، ترک می‌کند. داستان کلاغ‌ها به نوجوان می‌آموزد که چگونه بیگانگان با سیاست خود، برای منافع خود و گاهی برای سرگرمی می‌توانند یک همدلی و دوستی دیرینه را برهم‌زنند. خرگوش تپه به دغدغه و تلاش مردم محلی در برقراری و گسترش ارتباطات خود با اطرافیان آشنا و بیگانه پس از جنگ جهانی می‌پردازد و دغدغهٔ اعتماد کردن به اطرافیان را در چنین شرایط نابسامانی را روایت می‌کند. جزیرهٔ دلفین‌های آبی‌رنگ فریبکاری بیگانگان، سوءاستفاده از اعتماد بومیان، و نقش آن‌ها در نابودی کامل دهکدهٔ بومیان و منابع طبیعی جزیره، از بین رفتن مردان و آواره شدن زنان، کودکان و سالمندان این جزیره را به تصویر می‌کشد. به نظر می‌رسد موضوعات انتخابی انتشارات فرانکلین، کانون و امیرکبیر هم‌پوشانی داشته‌اند و تمرکز هر سه ناشر، بیشتر به نشر آثار مرتبط با موضوعات دستهٔ دوم بوده است.

دستهٔ سوم شامل گزارش‌های علمی هستند که معمولاً در قالب روایات داستانی، سطح اطلاعات عمومی کودکان و نوجوانان را ارتقا می‌دهند، مانند: داستان عصر یخبندان (۱۹۵۶) از وایلر^۵ و ایمرز^۶ و در جستجوی فسیل زنده (۱۹۶۵) از کلايمر^۷.

1. Sperry
2. O'Dell
3. Lawson
4. Hughes
5. Wyler
6. Ames
7. Clymer

این آثار گزارش سفر یک یا چند شخصیت داستان است که مشاهدات علمی خود را برای خواننده بازگو می‌کنند. شناخت نور، دانش پرتوهای دیدنی و نادیدنی (۱۹۶۰) از تانن باوم^۱ نیز صرفاً متنی غیرداستانی با اطلاعات علمی است و داستان مادام کوری (۱۹۶۳) از ثورن^۲ بیوگرافی بوده که در قالب داستان، تاریخ را برای نوجوان روایت می‌کند. داستان یادداشت‌های حسنگ یزدی در سفر گیلان (۱۳۵۰) از کشاورز گزارش سیر و سیاحت از استان گیلان و شمال کشور است که در این دسته قرار می‌گیرد. این آثار که به لحاظ ماهیت، روایت و مقصود نه می‌توان صرفاً از نوع داستانی دانست و نه غیرداستانی؛ در حقیقت نمونه آثار هیبرید نظام ادبی کودک و نوجوان هستند. در این آثار سعی شده است که مطالب علمی و غیرداستانی در قالب روایتی سرگرم‌کننده و جالب در اختیار کودک قرار گیرد تا یادگیری لذت‌بخش و مؤثرتر باشد. اکوسیستم (۱۳۵۴)، بادانش اکولوژی آشنا شویم (۱۳۵۴) و جهان گیاهان (۱۳۵۳) همگی از آثار باوندی هستند و اگرچه تحت عنوان تألیف غیرداستانی ثبت شده‌اند، اقتباسی از مطالبی است که مؤلف از کتاب‌های علمی دیگر خوانده و اینجا برای کودک بازنویسی و ساده‌سازی کرده است که از نظر مطالعات ترجمه، چنین آثاری تألیف به شمار نمی‌آیند و از انواع ترجمه محسوب می‌شوند.

«رسوم و سنت‌ها» موضوع دسته چهارم و محتوای کلیدی آثاری مانند عمو نوروز (۱۳۴۶) از فرجام و افسانه باران در ایران (۱۳۵۵) از کشکولی است که به توصیف و تشریح سنت‌های ایرانی پرداخته‌اند. اگرچه قالب داستانی بوده و به موضوع روابط نیز پرداخته است، اما هدف اصلی روایت یک باور سنتی و رسم ایرانی برای مخاطب کودک و یا نوجوان بوده است.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

با استناد به منابع موجود، گرچه نظام ادبی ایران در بازه زمانی ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۷، به پشتوانه استقبال بازار، به‌طور قابل‌توجهی پذیرای آثار ترجمه متعدد بوده است

1. Tannenbaum

2. Thorne

(سرشار، ۱۳۸۸؛ محمدی و قایینی، ۱۳۹۳؛ میرهادی، ۱۳۶۳؛ نیکپور، ۱۳۴۵)، اما نهادهای ناظر بر تولید آثار کودک و نوجوان در ایران، به روش‌های متعدد سعی در کنترل و ارتقای کیفیت آثار عرضه‌شده داشته‌اند که این روش‌ها پیش‌تر عنوان‌شده‌اند (دیدار، ۱۳۶۷؛ سرشار، ۱۳۸۸؛ محمدی و قایینی، ۱۳۹۳؛ محمودی، ۱۳۹۲؛ میرهادی و جهانشاهی، ۱۳۷۱؛ میرهادی، ۱۳۶۳؛ نیکپور، ۱۳۴۵). در میان این روش‌ها، به سیاست اهدای جوایز صرفاً اشاره‌ای شده است و منبعی پیدا نشد که به بررسی وضعیت اعمال قدرت نهادها از این زاویه پردازد. تمرکز مطالعه حاضر روی بررسی این سیاست در بازه زمانی ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۷ بود که با توجه به نسبت ۹۰ به ۱۰ درصدی میزان تولیدات ترجمه به تألیف برای این قشر خاص در کشور، محمدی و قایینی (۱۳۹۳) از آن به‌عنوان دوران بالندگی ترجمه آثار ادبی و غیرادبی برای کودکان و نوجوانان ایران یاد کرده‌اند و میرهادی (۱۳۶۳) از آن به‌عنوان بحرانی در وضعیت تألیف کشور. با بررسی گزارش‌های موجود از نهادها و همچنین مشخصات و محتوای آثار برگزیده، مشخص شد که نهادها طی سیاست اهدای جوایز خود، ضمن کنترل کیفیت آثار، سعی در تعدیل نسبت تولیدات ترجمه و تألیف در کشور داشته‌اند. علی‌رغم شمار بی‌نظیر ترجمه‌های موجود در بازار ایران، ملاحظه شد که نهادها در اهدای جوایز تصمیم به تشویق تولید آثار تألیفی داشته‌اند و علاوه بر تخصیص بیشتر جوایز خود به آثار تألیفی، مضامین خاصی نیز مورد تأیید آنها بوده‌اند. با توجه به نتایج، محتواهای برگزیده در چهار دسته قرار گرفتند: ۱- روابط اجتماعی و خانواده؛ ۲- عدالت‌طلبی و بیگانگی‌ستیزی؛ ۳- مطالب علمی؛ ۴- سنت ایرانی. طبق نتایج کمی و کیفی مطالعه حاضر، مشترک بودن مضامین آثار ترجمه و تألیف برگزیده، و هم‌راستا بودن محتوای آثار برگزیده با رویدادهای تاریخی-اجتماعی برجسته اواخر دوران پهلوی (۱۳۴۰ تا ۱۳۵۷) مشخص شد که سیاست اهدای جوایز نهادها سوگیری ایدئولوژیک داشته و هدفمند صورت گرفته است. بدین ترتیب، نهادها ضمن سامان‌دهی به نظام ادبی و کنترل کیفیت آثار تولیدی، تا حدودی به وضعیت عرضه و تقاضای بازار نیز جهت داده‌اند. این مطالعه به مقایسه و

بررسی وضعیت ترجمه‌ها و تألیفات مورد تأیید نهادها در نظام ادبی ایران و در بازه زمانی خاص پرداخت که می‌تواند برای انجام مطالعات تخصصی دیگر به هدف دستیابی به نمایی کامل‌تر از وضعیت ترجمه در نظام ادبی نوپای کودک و نوجوان ایران آغازی باشد.

کتاب‌نامه

- ابراهیمی، ن. (۱۳۵۴). *کلاغ‌ها*. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- اسپری، آ. (۱۹۴۰). *این را می‌گویند شجاعت*. ترجمه هما روحی. تهران: امیرکبیر.
- اودل، س. (۱۹۶۰). *جزیره دلفین‌های آبی‌رنگ*. ترجمه منوچهر آذری. تهران: فرانکلین.
- آذریزدی، م. (۱۳۴۱). *قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب*. تهران: امیرکبیر.
- باوم، ف. (۱۹۱۰). *بازگشت به شهر زمرد*. ترجمه ابوالقاسم حالت. تهران: فرانکلین.
- باوندی، ب. (۱۳۵۳). *جهان گیاهان*. تهران: انجمن ملی حفاظت منابع طبیعی و محیط انسانی.
- باوندی، ب. (۱۳۵۴). *با دانش اکولوژی آشنا شویم*. تهران: انجمن ملی حفاظت منابع طبیعی و محیط انسانی.
- باوندی، ب. (۱۳۵۴). *اکوسیستم*. تهران: انجمن ملی حفاظت منابع طبیعی و محیط انسانی.
- بهار، م. (۱۳۵۲). *جمشیدشاه*. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- بهرنگی، ص. (۱۳۴۸). *قوچ علی و دختر پادشاه: افسانه محبت*. تبریز: شمس.
- بهرنگی، ص. (۱۳۵۷). *ماهی سیاه کوچولو*. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- تارنمای سازمان استاد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران <http://www.nlai.ir>
- تانن‌باوم، ب. (۱۹۶۰). *شناخت نور، دانش پرتوهای دیدنی و نادیدنی*. ترجمه محمد حیدری ملایری. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
- ثورن، آ. (۱۹۶۳). *مادام کوری*. ترجمه پری کیانوش. تهران: فرانکلین.
- جعفرنزاد، آ. (۱۳۶۳). *۳۹ مقاله در مورد ادبیات کودکان*. تهران: نشر کیهانک.
- حسنوندی، س.، عسکری، م.، عالیشوندی، ا.، و جان‌نثاری لادانی، ز. (۱۳۹۴). ترجمه ادبیات کودک از منظر پارادایم اسکوپوس و تعادل (مطالعه موردی: داستان شازده کوچولو). *مطالعات زبان و ترجمه*، ۳(۴۸)، ۱۱۷-۱۳۷.
- دل‌زنده‌روی، س. (۱۳۹۳). یک داستان، چند مترجم، چند روای. *مطالعات ادبیات کودک*، ۹(۱)، ۲۷-۴۸.

- دوستدار، ف. (۱۳۵۶). *حیات پستی مدرسه عدل آفاق*. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- دولت‌آبادی، م. (۱۳۴۸). *جم‌جمک برگ خزون*. تهران: فرانکلین.
- دیدار، م. (۱۳۶۷). *بیست سال تلاش! کندوکاوی در اهداف و فعالیت‌های «شورای کتاب کودک» از سال ۱۳۴۱ تا ۱۳۶۱*. تهران: حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی.
- زاهدشکراچی، ح. (۱۳۹۲). *برگ‌های ماندگار: کتابشناسی کتاب‌های برنده کودکان و نوجوانان ۱۳۹۰-۱۳۰۰*. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- زرین‌کلک، ن. (۱۳۵۳). *وقتی که من بچه بودم*. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- سرشار، م. (۱۳۸۸). *گذری بر ادبیات کودکان و نوجوانان قبل و بعد از انقلاب اسلامی*. تهران: انجمن قلم ایران.
- شکسپیر، و. (۱۹۸۶). *تراژدی مکبث*. ترجمه فرنگیس شادمان. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
- عمادخراسانی، ن. (۱۳۵۵). *ادبیات کودکان و نوجوانان در عصر پهلوی*. تهران: انتشارات مرکز تحقیقات.
- فرجام، ف. (۱۳۴۶). *عمو نوروز*. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ایران.
- کارلسون، ن. (۱۹۵۸). *خانواده زیر پل*. ترجمه گلی ترقی. تهران: امیرکبیر.
- کشاوری، ک. (۱۳۵۰). *یادداشت‌های حسنک یزدی در سفر گیلان*. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
- کشکولی، م. (۱۳۵۵). *افسانه باران در ایران*. تهران: سازمان رادیوتلوویزیون ملی ایران.
- کلایمر، ا. (۱۹۶۵). *در جستجوی فسیل زنده*. ترجمه مهدی دولت‌آبادی. تهران: ابن‌سینا.
- کیارستمی، ت. (۱۳۴۹). *قهرمان*. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- گودرزی، م. (۱۳۴۸). *کوروش کبیر*. تهران: امیرکبیر.
- لاسن، ر. (۱۹۴۴). *خرگوش تپه*. ترجمه باربد طاهری. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- لیندگرن، آ. (۱۹۴۵). *پی‌پی جوراب بلند*. ترجمه گلی امامی. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- مجابی، ج. (۱۳۵۱). *پسرک چشم آبی*. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- محمودی، ص. (۱۳۹۲). *ادبستان: فرهنگ ادبیات کودک و نوجوان*. تهران: نشر نو.
- معاذاللهی، پ. (۱۳۹۰). *ترجمه ادبیات کودکان: بررسی ترجمه اسامی خاص شخصیت‌ها به‌طور ویژه*. مطالعات ادبیات کودک. ۲(۴). ۱۳۵-۱۶۸.
- میرهادی، ت. (۱۳۶۳). *گزارشی از وضعیت تألیف و ترجمه ادبیات کودک و نوجوان ایران*. آتش جعفرنژاد (ویراستار). ۳۹ مقاله درباره ادبیات کودکان. تهران: انتشارات هنر.

- میرهادی، ت.، و جهانشاهی، ا. (۱۳۷۱). فرهنگنامه کودکان و نوجوانان: جلد اول آ (آرودینامیک - آیه). تهران: شرکت تهیه و نشر فرهنگنامه کودکان و نوجوانان.
- وایت، ا. ب. (۱۹۵۲). کارتیک شارلوت. ترجمه مهشید امیرشاهی. تهران: امیرکبیر.
- وایلر، ر. و ایمز، ج. (۱۹۵۶). عصر یخبندان. ترجمه حمیده غروری. تهران: ابن سینا.
- هیوز، ت. (۱۹۶۸). آدم آهنی. ترجمه نادر ابراهیمی. تهران: سازمان همگام با کودکان.

- Ghesquiere, R. (2006). Why does children's literature need translations? In Jan Van Coillie & W. P. Verschueren (Eds.), *Children's literature in translation: Challenges and strategies* (pp. 19-34). New York, NY: Routledge.
- Hunt, P. (2005). Introduction: The expanding world of children's literature studies. In P. Hunt (Ed.), *Understanding children's literature* (pp. 1-15). London, England: Routledge.
- Lathey, G. (2006). The translator revealed: Didacticism, cultural mediation, and visions of the child reader in translator's prefaces. In Jan Van Coillie & W. P. Verschueren (Eds.), *Children's literature in translation: Challenges and strategies* (pp. 1-18). New York, NY: Routledge.
- Lerer, S. (2008). *Children's literature: A reader's history from Aesop to Harry Potter*. Chicago: University of Chicago.
- O' Sullivan, E. (2005). *Comparative children's literature*. London, England: Routledge.
- Oittinen, R. (2000). *Translating for children*. New York, NY: Garland Publishing.
- Puurtinen, T. (2006). Translating children's literature: Theoretical approaches and empirical studies. In G. Lathey (Ed.), *Translation of children's literature: A reader* (pp. 54-65). New York, NY: Multilingual Matters.
- Shavit, Z. (1986). *Poetics of children's literature*. Athens: The University of Georgia.
- Van Coillie, J., & Verschueren, W. P. (2006). *Children's literature in translation: Challenges and strategies*. London, England: Routledge.
- Zipes, J. (2012). *Irresistible fairy tale: A cultural and social history of a genre*. New Jersey, UK: Princeton University.

درباره نویسندگان

نادیا غضنفری مقدم دانش‌آموخته دکتری تخصصی مطالعات ترجمه از دانشگاه فردوسی مشهد و استاد مدعو گروه مطالعات ترجمه دانشگاه غیرانتفاعی کرمان است. حوزه پژوهشی ایشان ترجمه ادبیات کودک و نوجوان می‌باشد.

محمد رضا هاشمی استاد گروه زبان انگلیسی دانشگاه فردوسی مشهد است. حوزه‌های پژوهشی ایشان تحلیل گفتمان و مطالعات جامعه‌شناختی و تاریخی ترجمه می‌باشد.

محمودرضا قربان صباغ دانشیار گروه زبان دانشگاه فردوسی مشهد است. حوزه‌های پژوهشی ایشان سبک‌شناسی، نظریه‌های ادبی، روایت و نمایش می‌باشد.